

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ФОНЕТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПРИ ЇЇ ВИВЧЕННІ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ

Теорія і практика навчання української мови як іноземної в наш час перебуває в процесі становлення, викладачі часто спираються на методичку викладання російської мови як іноземної. Але при цьому викладачеві слід приділити велику увагу саме фонетиці, яка має вагоме значення при вивченні української мови іноземними студентами. Робота над звуками, ритмікою слова та інтонацією здійснюється на матеріалі мовних одиниць різних рівнів – лексичних, морфологічних, синтаксичних. Знання фонетики і фонології дуже необхідні у подальшому при вивченні граматики. Окрему увагу слід приділити такому розділу, як морфонологія – опанування знань про чергування голосних та приголосних, під час вивчення особливостей дієслівних та іменних парадигм, а також при словотворенні. Досвід роботи на підготовчому відділенні показує, що варто застосовувати фонетичну (для опису звуків) та фонематичну (для опису фонем) транскрипцію слова повністю, а ось при описі морфематичних явищ транскрибувати слово частково, переважно ту частину, де морфеми стикаються.

Засвоєння нового матеріалу спирається не лише на імітацію, але й на його усвідомлення, якому сприяє вербальний опис явищ української фонетики. За можливості, можна застосовувати принцип урахування рідної мови чи мови посередника студентів у послідовному зіставленні артикуляційних та фонологічних ознак звуків української мови. Робота над вимовою звуків починається з пояснення артикуляції. Так, наприклад, хочу звернути увагу на фонему /в/, яка в своєму основному варіанті перед голосними [а], [е], [и] реалізується у твердому губно-губному приголосному звуці [w]: вогонь – [wogón’], вуста – [ustá], травá – [trawá], вісоко – [wíсоко]. Проте в літературній мові як факультативний варіант допускається вимова губно-зубного [v]: [travá], [vaга], [víсоко]. У позиції перед голосним [і] фонема [w] реалізується як у губно-губному пом’якшеному [w’], так і у губно-зубному пом’якшеному [v’]: [w’ін] – [v’ін], [w’із]–[v’із], [ліw’і] –[лів’і].

На початку слова перед приголосним, в середині після голосного перед приголосним та у кінці слова після голосного фонема /v/ реалізується у нескладовому голосному [ǔ]: *вчóra* – [ǔчóra], *внук* – [ǔнук], *пράвда* – [пράǔда], *вовк* – [воǔк], *óстрів* – [óстріǔ], *ходів* – [ходіǔ] , *був* – [буǔ], *Львів* – [л'віǔ]. Але на початку слова нескладовий [ǔ] може набувати звучання і складового [y], який виступає одним із варіантів фонему /v/: *учóra*, *унук*, *уперéd*. Реалізація у певних позиціях приголосної фонему /v/, як і голосної /y/, у тих самих звуках [ǔ] та [y] обумовлена в українській мові появою на початку слова фонетичного чергування нескладового і складового [y], яке в орфографії передається буквами в – у. Звук [ǔ] зазвичай вимовляється після слова, яке закінчується на голосний, а [y] – після слова з кінцевим приголосним: *ідé вперед* – *ішóв уперéd*, *дивівся вгóру* – *глянув угóру* і т. д. Таке чергування не розповсюджується (як і чергування *i – y*) на власні імена (*Влáсенко*, *Вру́бель*, *Уга́нда*), термінологічну та іншомовну лексику (*влада*, *впра́ва*, *ура́н*, *уто́пія*).

Однією із суттєвих особливостей українського консонантизму є відсутність переходу губного сонорного [v] у губний глухий [f]. Тому фонема [v] у слабкій позиції, тобто перед глухим приголосним і в кінці слова, не може виступати у звуці [f]. У кінцевій позиції слова перед глухим приголосним вона може реалізуватися у безголосому звуці [v]: *мистецтв* – [ме^нстецтв], *товариств* – [товари́ств].

Отже, при викладанні української мови як іноземної викладачі повинні приділяти велику увагу фонетиці. Адже вона є фундаментом курсу української мови для іноземців. Сформованість фонетичних навичок є обов'язковою умовою адекватного розуміння мовного повідомлення, точності вираження думки та виконання мовою будь-якої комунікативної функції. Тому робота над вимовою починається з перших уроків початкового етапу і продовжується у подальшому протягом усього курсу вивчення мови. Адже фонетичні навички мають змістовно розрізнявальне значення. Від неправильної вимови лише одного звуку у слові воно втрачає або змінює своє смислове навантаження і, як

наслідок, ускладнює комунікацію під час говоріння та сприйняття мови на слух.